

คำกล่าวเปิด “การจัดยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชน

และการประชาสัมพันธ์กระบวนการยุติธรรม”

ของนายกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๑ เวลา ๐๘.๐๐ น.

ณ โรงแรมอมารี แอร์พอร์ต ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

.....

ในวันนี้ถือว่าเป็นโอกาสสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ของกระบวนการยุติธรรม กระผมจะกล่าวถึงความสำคัญของการจัดทำยุทธศาสตร์ในวันนี้ คณะอนุกรรมการว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์กระบวนการยุติธรรม ซึ่งอยู่ในคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และถือว่าเป็นกระบวนการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญของประเทศไทย จากที่ผ่านมา ในปี ๒๕๔๐ ได้มีการปฏิรูปให้ศาลยุติธรรมแยกจากกระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรอิสระ และกระทรวงยุติธรรมก็ทำหน้าที่เป็นธุรการของศาล และหลังจากนั้นสำนักงานกิจการยุติธรรมได้ผลักดันให้เกิดการบูรณาการประสานงานกันอย่างจริงจังของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งไม่ได้ทำเฉพาะหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม แต่มีหน่วยงานที่สำคัญอีกหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของกระบวนการยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม รวมถึงศาลอื่นๆ สถาบันทนายความ องค์กรวิชาชีพอื่น และภาคส่วนต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีการปฏิรูปและถือว่าเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องทำโดยมีสำนักงานกิจการยุติธรรม เป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสัมพันธ์ ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรม และที่ไม่เกี่ยวข้อง เช่นกระทรวงสาธารณสุขรวมอยู่ด้วย

อย่างไรก็ตามคณะอนุกรรมการฯ ชุดนี้เป็นชุดใหญ่ในคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งไม่ได้เป็นคณะทำงานของกระทรวงยุติธรรมแต่เป็นองค์กรสูงสุดที่จะมาดูแลงานด้านยุติธรรมของประเทศไทย และเป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉะนั้นความสำคัญของการทำยุทธศาสตร์ในวันนี้ จึงเป็นเรื่องที่ทุกส่วนราชการ ที่ไม่ใช่กระทรวงยุติธรรมเพียงหน่วยงานเดียว แต่มีประชาชน องค์กรสื่อมวลชนรวมอยู่ด้วย โดยการนำข้อเสนอแนะของท่านทั้งหลายเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย และสิ่งที่ทำในวันนี้ไม่ได้ทำเพื่อกระทรวงยุติธรรมเท่านั้นแต่เป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมในภาพใหญ่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ประเด็นที่ต้องการให้ความสำคัญคือ ในคณะอนุกรรมการทั้งหลายของคณะกรรมการชุดใหญ่เดิม ไม่มีชุดใดที่ได้เน้นถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการประสานงาน การดำเนินการด้านต่างๆ แต่ชุดนี้ได้นำการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาด้วยจึงเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และเดิมอนุคณะกรรมการชุดนี้ ชื่อคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีพลตำรวจเอกชาญชิต เพ็ญเลิศ เป็นประธาน ได้เชิญนักประชาสัมพันธ์ที่สำคัญ ผู้สื่อข่าวอาวุโส และผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ เข้ามาร่วมจัดทำยุทธศาสตร์และได้มีมติให้ภาคประชาชนต้องมีการรับรู้ข้อมูลมากขึ้น จึงเสนอต่อคณะกรรมการชุดใหญ่เปลี่ยนชื่อเป็น

“การมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์กระบวนการยุติธรรม” ซึ่งเมื่อชื่อดังกล่าวเปลี่ยนไป ทำให้แนวคิดในการทำยุทธศาสตร์ได้เพิ่มกรอบให้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยได้ให้ทุกท่านแสดงความคิดเห็นในการทำยุทธศาสตร์ครั้งนี้ โดยให้รับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนอย่างเต็มที่ ไม่ใช่ว่าต้องการสื่อสารให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของกระบวนการยุติธรรมกับประชาชนเพียงอย่างเดียวแต่ต้องรับฟังข้อเสนอแนะปัญหาต่างๆ ที่ประชาชนมองกระบวนการยุติธรรมด้วยตนเองในมุมที่แตกต่าง ซึ่งคณะอนุกรรมการฯ จะได้นำข้อเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงไปสู่คณะกรรมการชุดใหญ่ที่นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และขออย่าว่ามีคณะอนุกรรมการฯ ชุดนี้เพียงชุดเดียวที่ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นผ่านไปสู่คณะกรรมการชุดใหญ่ได้ นอกจากนั้นคณะกรรมการจะมาจากภาครัฐทั้งหมดจึงมีความสำคัญที่สะท้อนให้กระบวนการยุติธรรมซึ่งจะทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น กระทรวงยุติธรรมได้ให้ความสำคัญสูงสุดอย่างต่อเนื่อง เพราะการดำเนินการก่อนการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ในปี ๒๕๔๐ นั้น จะเห็นว่าจุดอ่อนที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมของไทย คือ การขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ จะเห็นได้ชัดเจนคือ ตำรวจ อัยการ ศาล ต้องมีที่มาจากประชาชนโดยตรงจากการเลือกตั้ง เช่น ระบบกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา นั้น มีการดำเนินงานในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการมอบอำนาจ เช่น การพิจารณาโดยการไต่ระบบลูกขุนเป็นต้น ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาในการที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ซึ่งในระบบของคณะลูกขุนจะมีอำนาจ ถ้าไม่อนุญาตก็ไม่สามารถฟ้องได้ ดังนั้นประชาชนจึงมีบทบาทสูงที่จะเข้ามาร่วมใช้อำนาจดังกล่าว

การมีส่วนร่วมเป็นจุดสำคัญอย่างยิ่งซึ่งจำเป็นที่จะต้องผลักดันไปสู่ทิศทางดังกล่าวไม่เช่นนั้นแล้วกระบวนการยุติธรรมก็จะเป็นกระบวนการภาครัฐ กระทรวงยุติธรรมได้นำการมีส่วนร่วมระดับรากหญ้า โดยการใช้ยุทธธรรมชุมชนให้เริ่มคิด วางแผน และตัดสินใจในกระบวนการยุติธรรม และกระทรวงยุติธรรมได้ผลักดันยุทธธรรมทางเลือก ยุติธรรมสมานฉันท์ ให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดมาตรการการลงโทษต่อผู้กระทำผิด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่างๆ และคณะอนุกรรมการชุดนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมในเชิงของการจัดทำแผนที่มีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนกระบวนการยุติธรรม ในการนำข้อค้นพบบางข้อที่ไม่ได้รับเป็นธรรมต่างๆ เข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการชุดใหญ่อย่างเป็นระบบให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยให้แสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ผ่านคณะอนุกรรมการชุดนี้

กระผมขอตั้งข้อสังเกตประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเราต้องให้ความสำคัญและกำหนดกรอบเหล่านี้ให้ชัดเจนด้วยว่าจะให้ยุทธศาสตร์นี้สะท้อนในส่วนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านคณะอนุกรรมการฯ ชุดที่จะร่างยุทธศาสตร์ให้ในประเด็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าคนที่เคยศึกษาด้านกฎหมาย ศึกษาถึงภาพลักษณ์กระบวนการยุติธรรมจะเข้าใจถึงความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อสารกับประชาชนว่ากระบวนการนี้มีความเป็นธรรมอย่างไร สุภาพจิตด้านกฎหมายบางท่านคงจะเคยได้ยินมาบ้าง

แล้วว่า “การให้ความยุติธรรมอย่างเคียวคงไม่พอ ต้องทำให้ประชาชนเห็นด้วยว่าได้รับความยุติธรรมจริง” ฉะนั้นความจำเป็นในกระบวนการยุติธรรมในการสื่อสารกับประชาชนในทุกระดับว่ากระบวนการนี้มีความเป็นธรรม และให้ความยุติธรรมกับทุกฝ่ายอย่างเต็มที่ ในประเทศไทยปัจจุบันบางครั้งข้อขัดแย้งยังไม่ยุติ เมื่อเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถเชื่อได้อย่างสนิทใจ ส่วนหนึ่งอาจมาจากความรู้สึกที่ว่าตัวเองไม่ได้รับความยุติธรรม เนื่องจากเกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นจากการเลือกปฏิบัติ การเลือกข้างตั้งแต่ชั้นตำรวจ อัยการ ศาล ความรู้สึกนี้เป็นเพียงความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคู่กรณี แต่ในความรู้สึกของประชาชนหากมีความรู้สึกเช่นนี้อยู่ กระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เพราะกระบวนการนี้คงไม่สามารถทำให้เกิดความยุติ หรือเกิดความรู้สึกยอมรับในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตามหากประชาชนไม่แน่ใจในความเป็นธรรมในการต่อสู้คดี หรือความจริงจังของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดี สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น

ฉะนั้นเทคนิคในการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ประสงค์ให้การสื่อสารกระบวนการยุติธรรมกับประชาชนเป็นการสร้างภาพลักษณ์ แต่ต้องการให้เกิดจากภาพข้างใน คือ กระบวนการยุติธรรมนั้นสร้างมาจากตัวตนภายในให้มีความถูกต้อง มีความเป็นธรรม เป็นกลาง ไม่อคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นการประชาสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว และการสร้างภาพลักษณ์นั้นไม่ได้หมายถึงสิ่งที่ไม่เป็นจริง แต่เป็นสิ่งที่ต้องการให้คนภายในเห็นถึงความสำคัญของภาพลักษณ์ในตัวเอง เพื่อจะนำไปสู่ความเชื่อถือและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างให้กระบวนการยุติธรรมเกิดความโปร่งใส น่าเชื่อถืออย่างแท้จริงภายในด้วย จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ฉะนั้นคณะกรรมการชุดนี้จะให้ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยในการยกระดับการจัดทำยุทธศาสตร์นี้

การทำยุทธศาสตร์ในระดับของการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น ทั้งการสื่อสารมวลชนที่นำข้อมูลไปเผยแพร่กับประชาชนหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จะต้องทำความเข้าใจร่วมกัน การสื่อสารให้ประชาชนรับรู้เป็นเรื่องสำคัญ ประชาชนจำเป็นต้องรู้ว่าผู้ที่กระทำความผิดคนหนึ่งได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมจากกระบวนการยุติธรรม โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจะเป็นแพะ หรือ โคนปรักปรายข้อหาจากเจ้าหน้าที่ และผ่านกระบวนการพิจารณาตัวอย่างรวดเร็วเป็นธรรม และในที่สุดก็ถูกลงโทษที่เหมาะสม สาธารณะชนได้รับทราบ ผู้ที่กระทำความผิดได้รับความเป็นธรรมจากทุกฝ่ายและสรุปแล้วเป็นข้อเท็จจริง จึงถือว่ากระบวนการยุติธรรมได้ทำหน้าที่ในการให้ความเป็นธรรมให้กับสังคมแล้ว และถ้ากระบวนการยุติธรรมได้ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าเมื่อเขาถูกลงโทษที่เหมาะสมแล้วเขาจะได้รับโอกาสในการที่เริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคม เป็นพลเมืองดี สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันสร้างให้สาธารณะชนรับรู้ ต้องประชาสัมพันธ์ให้รู้ระบบความเป็นธรรม และทำให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมได้ประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษาต่างๆ ในโครงการเยาวชนคนยุติธรรม โดยได้สร้างจิตสำนึกให้เกิดความยุติธรรม ให้สาธารณะชนได้เข้าใจในกระบวนการยุติธรรม สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ความเป็นธรรม โดยได้ปลูกฝังให้ความยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมในจิตสำนึก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะนำไปสู่การเชื่อถือ การเห็นคุณค่า ประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรมต่อไป

ในมิติของการประชาสัมพันธ์นั้น ในเรื่องของภาพลักษณ์เป็นเรื่องสำคัญ เราคงต้องพยายามผลักดันในส่วนนี้ต่อไป ฉะนั้นในวันนี้ที่ทุกท่านได้มาให้ออกสังเกตกับยุทธศาสตร์ ซึ่งได้ดำเนินการมาก่อนหน้านี้และได้นำมาประมวลเป็นยุทธศาสตร์ต่างๆ จึงต้องการให้วันนี้เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นในการวิพากษ์ วิจารณ์ นำข้อสังเกตที่ภาคประชาชนเสนอวันนี้ไปผนวกว่าสามารถจะทำได้แค่ไหน อย่างไร

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งหมดซึ่งคิดว่าเป็นนามธรรมและเป็นการมองไปในอนาคต และเป็นความคาดหวังที่ประสงค์ให้เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามในระดับปฏิบัติ กระทบต้องการให้ให้สื่อมวลชนที่มาร่วมแนะนำว่า กระบวนการยุทธธรรมจะทำอะไรให้ดีขึ้น เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับกระบวนการยุทธธรรมไปด้วยกันได้ และให้ข้อมูลที่เราต้องการ ไปสู่ประชาชนให้ได้รับการถ่ายทอดที่ดีขึ้น ที่ผ่านมาการจัดระบบการสื่อสารกับประชาชนของกระทรวงยุทธธรรม หรือหน่วยงานอื่นๆ อาจจะมีข้อบกพร่องและมีจุดอ่อนอยู่มาก ฉะนั้นในการจัดเวทีครั้งนี้ กระทบต้องการให้ผู้ที่มีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นองค์กรสื่อมวลชน คณาจารย์ และผู้ที่มีความรู้ได้ช่วยแนะนำในการดำเนินการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับสื่อมวลชนและสาธารณะ ไม่ใช่สื่อมวลชนทำหน้าที่เพียงวิจารณ์กระทรวงยุทธธรรม หรือกระบวนการยุทธธรรม แต่ขอให้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สามารถร่วมงานและมีระบบการทำงานกันได้ดีขึ้น

การจัดทำยุทธศาสตร์ในวันนี้ ผลที่ได้เกือบจะเสร็จสมบูรณ์แล้ว กระทบในฐานะเป็นประธานคณะทำงานชุดนี้ ต้องการฝากท่านทั้งหลายว่า ยุทธศาสตร์ที่ท่านจะทำ และจะนำเสนอต่อคณะกรรมการชุดใหญ่นั้น กระทบจะผลักดันให้ยุทธศาสตร์นี้ได้รับการยอมรับในคณะกรรมการชุดใหญ่ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยในเรื่องนี้นายกรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญมาก ซึ่งได้เข้าประชุมด้วยตนเอง และได้ฝากข้อเสนอแนะประเด็นต่างๆ ในหลายเรื่อง กระทบมั่นใจว่าความเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้รับ จะทำให้ยุทธศาสตร์นี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และผลักดันไปสู่การปฏิบัติจริง